

De rechterlijke toetsing van verzoeken om
bekrachtiging van een
onteigeningsbeschikking en de beoordeling
van hoger beroepen daartegen, de
onherroepelijkheidsverklaringen en de
vergoeding van kosten van rechts- en ander
deskundige bijstand

Seminar de bekrachtigingsprocedure onder de Omgevingswet
georganiseerd door de VOA en VvOR

29 september 2022 te Den Haag

Jaap Hoekstra

Indeling voordracht

- Inleiding
- De rechterlijke toetsing van verzoeken om bekrachtiging van een onteigeningsbeschikking en daartegen ingestelde hoger beroepen
- De onherroepelijkheidsverklaringen
- De inschakeling van de Stab
- Vergoeding van kosten van ingeroepen rechts- en andere deskundige bijstand

De toetsing door de rechtbank van een bekrachtigingsverzoek

- Art. 16.107 Ow; een verzoek om een bekrachtiging van een onteigeningsbeschikking moet in ieder geval worden afgewezen als:
 - Geen voorbereiding heeft plaatsgevonden volgens de wettelijke vormvoorschriften
 - Het onteigeningsbelang ontbreekt
 - De noodzaak voor de onteigening ontbreekt
 - De urgentie voor een onteigening ontbreekt
- Ambtshalve toetsing, dus ook zonder dat bedenkingen zijn ingediend
- “In ieder geval”: dus niet alleen toetsing aan bedoelde onteigeningscriteria, maar ook aan Awb (in het bijzonder het daarin gecodificeerde zorgvuldigheids- en motiveringsbeginsel), en aan andere ongecodificeerde algemene rechtsbeginselen als het vertrouwens- en “opgepimpte” evenredigheidsbeginsel.

De toetsing door de rechtbank van een bekrachtigingsverzoek (vervolg)

- Ook ambtshalve - dwz: ook zonder dat terzake bedenkingen zijn in gediend - toetsen aan andere “criteria” dan onteigeningscriteria van art. 16.107 Ow?
- Ex tunc- of ex nunc-toetsing?
- Indringendheid van toetsing:
 - Vervallen van het vereiste van het “kennelijk” ontbreken in art. 16.107 Ow
 - Daadwerkelijke volle en intensieve rechterlijke toetsing
 - Ook een volle en intensieve ambtshalve toetsing?
 - Respectering van reeds gemaakte beleidskeuzes (in bijvoorbeeld omgevingsplan)
 - Aansluiting bij jurisprudentie van Kroon in onteigeningskwestie (geen verminderde rechtsbescherming onder de Ow)

Hoger beroep bij de Afdeling met betrekking tot een uitspraak van de rechtbank op een bekrachtigingsverzoek

- Voorwaarde voor ontvankelijk hoger beroep voor te onteigene en andere belanghebbenden bij de Afdeling: ingediend hebben van een bedenking in de bekrachtigingsprocedure bij de rechtbank (art. 16.118 Ow);
- Hoe zal de Afdeling toetsen?
 - Afdeling treedt op als “echte” hoger beroepsrechter en beoordeelt de uitspraak van de rechtbank op het bekrachtigingsverzoek uitsluitend aan de hand van de ingediende beroepsgronden?
 - In geval de rechtbank het verzoek om bekrachtiging heeft toegewezen en de te onteigene of een andere belanghebbende daartegen bij de Afdeling opkomt, toetst de Afdeling ook ambtshalve - dus los van de vraag of terzake beroepsgronden zijn ingediend - of sprake is van strijd met de onteigeningscriteria als opgenomen in art. 16.107 Ow ?
 - Afdeling volgt middenweg?
- Ex tunc- of ex nunc-toetsing door Afdeling?
- Uitspraaktermijn van 6 maanden

De uitspraakbevoegdheden van de rechtbank en de Afdeling

- Art. 16.108 Ow: uitspraak van rechtbank op verzoek om bekrachtiging van onteigeningsbeschikking:
 - Onbevoegdverklaring
 - Niet-ontvankelijkheidsverklaring van het bekrachtigingsverzoek
 - Afwijzing van het bekrachtigingsverzoek
 - Toewijzing van het bekrachtigingsverzoek
- Uitspraak van Afdeling in geval hoger beroep slaagt:
 - In geval onteigeningsbeschikking door rechtbank is bekrachtigd: vernietiging van uitspraak van rechtbank (en bekrachtigingsverzoek alsnog uitdrukkelijk afwijzen)? (en/of vernietiging van onteigeningsbeschikking?)
 - In geval onteigeningsbeschikking niet door rechtbank is bekrachtigd: vernietiging van uitspraak van rechtbank (en zelf voorziend: bekrachtigingsverzoek alsnog toewijzen of zaak ter verdere behandeling terugverwijzen naar rechtbank)?

De uitspraakbevoegdheden van de rechtbank en de Afdeling (vervolg)

- Bevestiging door Afdeling van bekrachtigingsuitspraak van rechtbank onder eventuele verbetering van gronden, waarop de uitspraak berust
- Mogelijkheid van tussenuitspraak met lusgelegenheid (rechtbank) en lusopdracht (Afdeling) en dus reparatiemogelijkheid van aan onteigeningsbeschikking/verzoek om bekrachtiging ervan klevende gebreken: geen toepassing bij wezenlijke gebreken?
- Mogelijkheid van het indienen van een verzoek om een voorlopige voorziening bij de voorzieningenrechter van de Afdeling hangende een hoger beroep met betrekking tot een bekrachtigingsuitspraak van de rechtbank; nut?

De onherroepelijkheidsverklaring

- Door de griffier van de rechtbank of de Afdeling te verstrekken verklaringen met betrekking tot onherroepelijkheid van omgevingsplan, omgevingsvergunning of projectbesluit en door de rechtbank bekrachtigde onteigeningsbeschikking (art. 11.16 Ow)
- Onherroepelijkheidsverklaring van omgevingsplan, ter benodigde uitvoering waarvan de onteigening strekt; bij de Afdeling aanhangig zijnd beroep met betrekking tot het omgevingsplan ziet niet op deel van het omgevingsplan, alwaar de te onteigene onroerende zaken zich bevinden. Voordat op beroep met betrekking omgevingsplan is beslist, onherroepelijkheidsverklaring reeds afgeven? (art. 11.16, lid 3, onder b Ow); het “besluit” moet onherroepelijk zijn
- Achteraf blijkt dat ten onrechte een onherroepelijkheidsverklaring is verstrekt; wat zijn de gevolgen daarvan voor de dan reeds plaatsgevonden hebbende eigendomsovergang van de onteigende onroerende zaak? (art. 3:83, lid 1 BW); nietig/vernietigbaar?

Inschakeling Stab

- Controle onteigeningsbescheiden
- Beoordeling situatie ter plaatse
- 6 maandentermijn

Kostenveroordeling in processuele en proprocessuele kosten onteigening

- Veroordeling in de kosten van ingeroepen rechts- of andere deskundige bijstand in het verband van:
 1. Bekrachtigingsprocedure bij rechtbank respectievelijk hoger beroepsprocedure bij Afdeling
 2. Overleg ter minnelijke verwerving van de te onteigene onroerende zaak
 3. Zienswijzenprocedure met betrekking tot ontwerp-onteigeningsbeschikking
- Volledige en dus niet slechts forfaitaire kostenvergoeding
- Ongeacht de uitkomst van het bekrachtigingsverzoek, respectievelijk het hoger beroep
- Wel moet worden voldaan aan de dubbele redelijkheidstoets

- Veroordeling in de kosten van ingeroepen rechts of andere deskundige bijstand in het verband van:
 1. Bekrachtigingsprocedure bij rechtbank respectievelijk hoger beroepsprocedure bij Afdeling
 2. Overleg ter minnelijke verwerving van de te onteigene onroerende zaak
 3. Zienswijzenprocedure met betrekking tot ontwerp-onteigeningsbeschikking
- Kostenveroordeling van het onteigenend bestuursorgaan in de onder 1, 2 en 3 bedoelde kosten aan de zijde van:
 - de indiener van een bedenking in de bekrachtigingsprocedure door de rechtbank (sector bestuursrecht) in het verband van de bekrachtigingsuitspraak (artt. 16.111 en 16.112 Ow)
 - de niet-indiener van een bedenking in de bekrachtigingsprocedure door de rechtbank (sector civiel) in het verband van de uitspraak omtrent de schadeloosstelling (art. 15.47 Ow)
- Kostenveroordeling van het onteigenend bestuursorgaan in de onder 1 bedoelde kosten aan de zijde van een belanghebbende partij in de hoger beroepsprocedure bij de Afdeling in het verband van de uitspraak op het hoger beroep door de Afdeling
- Kostenveroordeling van het onteigenend bestuursorgaan in de onder 2 bedoelde kosten, voorzover gemaakt na de uitspraak van de rechtbank op het bekrachtigingsverzoek, door de rechtbank (sector civiel) in het verband van de uitspraak omtrent de schadeloosstelling (art. 15.46, lid 4 Ow)

Slot

- Suggesties voor de wijze waarop de rechtbanken en de Afdeling met de hen toebedeelde nieuwe taken op het gebied van de onteigening zouden moeten omgaan?